

**Pavol
Rankov**
Stalo se
prvního
září

nebo
někdy
jindy

host

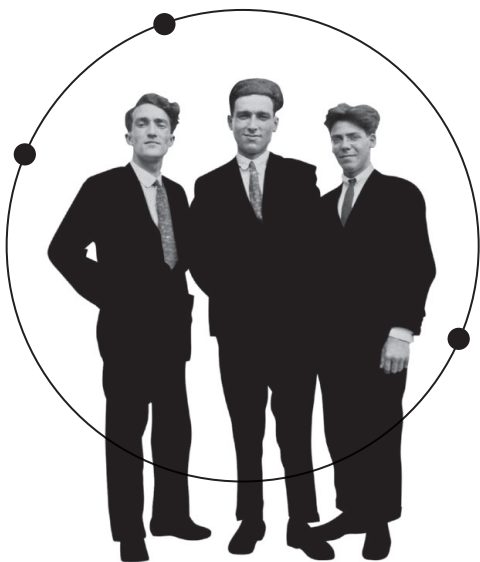
**Stalo se prvního září
(nebo někdy jindy)**

Stalo se prvního září (nebo někdy jindy)

Historický román
z let 1938 až 1968

BRNO 2011

Pavol Rankov

Stalo sa prvého septembra

(alebo inokedy)

Copyright © Pavol Rankov, Elpeka, s. r. o., 2008

Translation © Miroslav Zelinský, 2010

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o.,
2010, 2011 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7294-553-5 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7294-554-2 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7294-555-9 (Formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7294-556-6 (Formát MobiPocket)

Všechny postavy románu *Stalo se prvního září (nebo někdy jindy)* jsou smyšlené. Nejprve žily v dobách a na místech, které jsou v románu popsány, potom si je autor vymyslel.

Všechno je vymyšleno. Nikdy nic nebylo, nikdy nikdo nežil. Ani prvního září nikdy nebylo.

I postava kpt. Augustína Prieložného se všemi jeho činy a důsledky těchto činů je smyšlena.

Věnuji otci, jeho přátelům a celé té
ztracené generaci, která, kdoví proč,
musela všechno zažít na vlastní kůži.

Epizoda 1938

Na konci třicátých let dvacátého století se jen málokteré malé město v Československé republice mohlo pochlubit vlastním koupalištěm. Levice k nim patřily.

Jelikož prvního září 1938 byl slunečný den, byli na koupališti skoro všichni. Dospělí s dětmi i bez dětí, mladí i starci, Levičané i lidé z okolních vesnic, Maďaři, Slováci, Češi, Židé, Cikáni, rodina Němce Barthela i Bulhara Rankova. Byli tu demokraté, liberálové, konzervativci, monarchisté, socialisté, nacionalisté, komunisté i fašisti. Jen anarchista Varga byl ve Španělsku.

Na koupališti nechyběli ani Peter, Honza a Gabriel. S očima přimhouřenýma před paprsky odpoledního slunce seděli na betonové zídce a houpali nohama. Občas vyplivli hustou slinu, jaká se tvoří ve vyschlých ústech. Užívali si volného odpoledne prvního školního dne, kdy ještě nedostali domácí úkoly, a obdivovali spolužačku Márii Belajovou. Malá krasavice seděla s rodiči a mladším bratrem Jurkem nedaleko od nich.

Děvče obvykle nosilo vlasy svázané do velkého copu, připomínajícího koňský ohon, ale teď se mu volně v hustých pramenech sušily.

„Vlasy barvy lučního medu,“ konstatoval Honza.

Honza občas čítával zamilované romány, které si kupovala jeho sestra. Naposledy to byl příběh s názvem *Záchvěvy srdcí*. Peter s Gabrielem se už smířili s tím, že si jejich kamarád vypůjčuje od spisovatelů přirovnání, kterými potom popisuje Máriinu krásu. Oni sami by to tak výstižně říct neuměli.

Mária vylovila ze sáčku švestku a dlouhými prsty si ji vložila do úst.

„Má nádherné rty,“ vzdychl Gabriel.

„Tmavorudé... rudě červené,“ hledal správná slova Honza.

„Nem piros, vörös,“ zabrblal Peter.

Jak dívka žvýkala, pleť na tvářích se jí napínala a uvolňovala. Potom se nadechla, přivřela oči a prudce vyplivla pecku. Ta přelétla asi metrovou vzdálenost a přistála na temeni hlavy jejího bratra.

„Majo, hnusná fajo!“ vykřikl Jurko a hodil pecku po Márii.

Maminka Belajová ani nezvedla hlavu od háčkování a jen klidně řekla:

„Ale děti, buďte na sebe hodné.“

„Nebo dostanete po řiti,“ dodal otec.

Peter, Honza a Gabriel byli zamilovaní. A bylo jim jasné, že Márii může nakonec získat jen jeden.

„Nemůžeme o ni bojovat současně,“ vysvětloval Honza.

„Ví, že jsme kamarádi, a bude si myslet, že si z ní děláme legraci.“

„Butaság! Jak můžeš vědět, co si ona bude myslet,“ odporoval Peter.

„Honzík má pravdu. Když se kolem ní budeme motat všichni tři, nezamiluje se ani do jednoho. Když se dva perou, třetí vyhraje. Ale když se perou tři, prohrají všichni,“ mudroval Gabriel.

„Tak to udělejme jako ve škole, podle abecedy,“ navrhl Honza, „Bízek Jan, Rónai Peter, Rosenberg Gabriel. Budu mít rok na to, abych Márii získal. Když se mi to nepodaří, nastoupí Peter...“

„Nem, nem,“ protestoval Peter, „podle abecedy rozhodně ne. Musíme zvolit nějaký spravedlivý způsob, že, Gábore?!“

„Nejsem žádný Gábor, už jsem ti to říkal stokrát,“ zlobil se Gabriel.

„Bocsánat,“ omlouval se Peter.

„Zkuste chvíli nemyslet na sebe, ale na ni,“ začal klidně Gabriel. „Mladé děvče potřebuje zralého muže...“

„A to jsi jako ty?!“ zlobil se Peter.

„Jsem z nás tři nejstarší,“ trval na svém Gabriel.

„Prosím tě, o pár měsíců,“ odporoval Honza.

„Za pár dní mi bude třináct a potom bar micva,“ argumentoval Gabriel. „Pak už budu jako dospělý.“

„Tvoje bar micva není o nic víc než moje biřmování. Akorát že já jsem měl biřmování na jaře a tebe to teprve čeká. Takže, kdo je starší?“ zlobil se Peter.

„Tak pánové,“ usmál se na kamarády Honza, „starší je ten, kdo může souložit! Jako opravdový chlap. Zapomněl jsem se vám pochlubit, že když jsem byl o prázdninách u babičky v Brně, tak jsem to už v noci měl, dvakrát.“

Gabriel a Peter hleděli na Honzu s vykulenýma očima.

„Jaké to je?“ zeptal se Gabriel a hlasitě polkl.

Honza chvíli hledal slova ze sestřiných románových sešitů:

„Andělské i ďábelské. Připravte se na to, že projdete nebem i peklem zároveň. Zatočí se vám hlava... Před očima budete mít barevné duhy.“

Gabriel a Peter uznale pokyvovali hlavami.

Honza se odmlčel. Slastně vzpomínal na to, co ve snu zažil.

„Organismus je něco fantastického,“ uzavřel.

„Organismus?“ rozesmál se Peter. „Říká se orgasmus, ty paraszt.“

„Ani říct to neumíš,“ přidal se Gabriel. „Už brzo to určitě budeme mít i my.“

„Možná ne, možná jste impotentní,“ nedal se Honza.

„Já nejsem impotent, mám chlupy,“ vykřikl Gabriel.

„Ani já nejsem impotent,“ zlobil se Peter.

„Prozatím jste impotentní děti,“ hlesl Honza. „S Márií začnu já. A když se mi to nepodaří, dostane možnost ten z vás, který už bude mít spermie.“

„Hovno,“ odporoval Peter. „Nezáleží přece na spermiích, ale na...“

„Na lásce,“ doplnil Gabriel. „Podívej se na Márii, možná ani ona ještě nemá ženské krvácení. Kozy jí teprve začínají růst.“

„Ale má moc krásné bradavky,“ vzdychl Honza.

„Vždyť jsi je neviděl,“ protestoval Peter.

„Zdálo se mi o nich. A právě v tu chvíli se mi to stalo,“ vysvětloval Honza. „Proto já na rozdíl od vás vím, jaký je to pocit, souložit s Márií.“

„Hovno víš, jenom ti to zdálo,“ zlobil se Peter.

„Se! Jenom se ti to zdálo,“ opravil ho Honza.

„Taky bych si teď klidně mohl vymyslet, že se mi zdálo, jak Márii líbám. A jak ji svlíkám. A dokonce bych teď mohl tvrdit, že mám v koulích spermie. Je to orgasmus, andělské, ďábelské, nebe, peklo...“ Gabriel napodoboval Honzovu gestikulaci.

„Závidíte,“ shrnul Honza.

„A ty možná lžeš,“ nedal se Peter.

„Dobře, nechme toho. Vymyslíme, kdo s Márií začne,“ upozornil Gabriel. „Mělo by to být něco takového, že nebudeme vědět, kdo vyhraje. Například na to není dobrý běh, protože je nám jasné, že Peter je nejrychlejší. Ani kopání na bránu není nejlepší, protože v tom skoro vždycky vyhrává Honzík.“

„Takže chceš, aby to bylo něco, v čem vyhraješ ty, ne?“ zasmál se Honza.

„Ne, chci něco takového, v čem jsme nikdy nezávodili, takže nevíme, kdo vyhraje.“

„Ve škole jsme skákali do výšky i do dálky,“ navrhl Peter.

„A v obou jsi byl lepší než my,“ doplnil Honza.

„Pojďme na to fikaně. Musíme najít něco jednoduchého, aby bylo okamžitě jasné, kdo vyhrál,“ přemýšlel Gabriel.

„Skoky do bazénu?“ navrhl Honza.

„Jak změříš ve vodě vzdálenost?“ kroutil hlavou Peter.

„Tak plavání?“ zeptal se opatrně Gabriel.

„Plavání není špatné,“ připojil se Honza. „Ještě nikdy jsme nezávodili a já myslím, že jsme asi tak stejně rychlí. Ani hodinky na měření nepotřebujeme. Jen někoho poprosíme, aby nás odstartoval. Skočíme jako na olympiádě. Ten, kdo nám to odstartuje, se bude dívat, kdo se první dotkne druhé strany bazénu. Co ty na to, Petře?“

„Jól van.“

„Jenže kdo bude ten rozhodčí?“ zamyslel se Honza.

„Mária!“ vykřikl Gabriel.

Když Mária viděla, že k jejich dece krácejí tři spolužáci, zalil ji ruměncem. Nepromluvila s nimi ani slovo. Zato pan Belaj se sám nabídl za rozhodčího, a závody tím nabyly vážnosti. A to rozhodčí ani netušil, že v bazénu se možná rozhoduje o budoucnosti jeho dcerky.

„Kamaszok, mohli byste na chvíli přestat skákat? Tady ti tři si chtějí dát závod,“ oslovil Máriin otec houf cikánských dětí, které ovládly jednu stranu bazénu.

„Hej, Honzo, jdete závodit? Jdu s vámi,“ prohlásil nejstarší cikánský chlapec Árpi Fizik a už stál na kraji bazénu.

„Ty nemůžeš!“ vykřikl Honza. „Ani jsi dneska nebyl ve škole! Hned první den jsi chyběl...“

Před dvěma lety se v ruinách Levického hradu odehrál urputný boj. Gabrielovi a Petrovi se tehdy podařilo přesvědčit Árpiho Fizika a několik dalších cikánských chlapců, aby dělali sultánovy mouřeníny. A tak se díky Cikánům mohla zopakovat velká bitva z roku 1664, ve které byli Turci u Levic poraženi. Peter byl legendárním hrdinou Koháry Istvánem, na rozdíl od původní bitvy však nezahynul hrdinskou smrtí. Honza bojoval po jeho boku i bez historického jména. V zápalu boje utržil do pravé holeně ránu Árpiho klackem. Árpi ho neudeřil schválně, platila přece dohoda, že se šermují jen jako, ale Honzíkova noha bolela ještě měsíc. Od té doby neměl Árpiho rád.

„My závodíme mezi sebou. Áрпи může plavat vedle nás,“ bránil cikánského chlapce Gabriel.

„A co když vyhraje?“ vykřikl Honza.

„Semmi! Nás zajímá, kdo bude první z nás tří,“ vysvětlil Peter.

„Jak vás mám odstartovat?“ zeptal se Máriin otec.

„Řeknete: připravit se, ke startu, teď!“ vysvětlil Honza.

„Dobře, tak jdeme na to.“

Všichni tři napjatě hleděli na pana Belaje.

„Připravit se, ke startu, teď!“

Skočili do vody a začali plavat. Jejich styl se trochu podobal kraulu, ale hlava jim trčela nad hladinou. Záběry rukou byly krátké a mělké, nohy se bezmocně táhly za vlnícím se tělem. Levičané to nazývali pejskem, kutyakölyök.

Gabriel se v duchu divil, že jeho kamarádi na plavecké závody přistoupili. Považoval se za podstatně lepšího plavce a překvapilo ho, že si to neuvědomují. Ale když skočili do bazénu, bylo najednou všechno jinak. Voda mu kladla odpor jako dosud nikdy. Na sklonku dne byla prohrátá sluncem. Bylo to, jako kdyby plaval v polévce, která stále houstne. Ale i tak byl v polovině bazénu první. Honza i Peter byli nalevo od něho, a když se na tu stranu podíval, neviděl žádný pohyb ani zpěněnou vodu. Napravo kousek vpředu se vrtěla tmavá hlava Áрпиho Fizika, kterého zuřivě povzbuzovali nejen jeho bratři a sestry, ale taky bratřanci ze Slatiny.

Najednou při jednom prudším tempu vyšpláchlo zpod Gabrielovy ruky víc vody. Velké kapky mu stříkly do očí a otevřených úst. Vdechl je. Prikázal si, že nebude kašlat, ale po dvou třech tempech se stejně rozkašlal. Místo toho, aby z něj vdechnutá voda vyšla, vletěla mu do plic další. Druhý okraj bazénu už nebyl daleko. Gabrielovi zbývalo asi sedm metrů, jeho kamarádům o dva víc.

Gabriel cítil, že mu dochází kyslík. Zuřivě plácal rukama. Nezáskal však větší rychlost, jen si znovu lokl. Hrudník měl těžký, voda uvnitř ho nemilosrdně táhla dolů. A bolelo to, jako by mu plíce měly vybuchnout. V celém těle cítil tlak. Tlačil mu oči ven z důlků, vrážel zevnitř do ušních bubínků, které najednou jasně vnímaly vítězný řev bandy cikánských dětí. Árpi dosáhl cíle. A Gabriel klesal někam dolů. Prostor byl bez konce. Napadlo ho, že by se měl modlit, ale z celé modlitby zůstala jen dvě slova. Bože, pomoz!

Silnou ruku pana Belaje, která ho chytila za vlasy a táhla vzhůru, už necítil.

První, co Gabriel uviděl, byl šedý beton u bazénu, na kterém bezvládně ležely jeho nohy. Tělo a hlavu měl o něco výš. Do břicha ho tlačilo hranaté mužské koleno. Funěl jako pes. Začal zvracet.

„No konečně,“ zaslechl někde nad sebou hlas Máriina otce.

Paní Belajová ho zabalila do deky, ale stejně mu byla zima.

Rty mu zmodraly a zuby co chvíli zacvakaly.

Kolem postávalo plno lidí. Dávali nejrůznější rady, popisovali průběh celé události. Mária na Gabriela vylekaně valila oči. Peter a Honza se tvářili, jako by to všechno byla jejich vina.

Gabriel se tak styděl, že sotva dokázal Belajovým poděkovat. Nebylo sice jasné, kdo vyhrál, ale on zcela určitě prohrál. A viděli to úplně všichni, i Mária.

Chlapci se mlčky oblékli a šli domů. Zdálo se, že zpráva o události na koupališti se už rozšířila po celých Levicích. Gabriel na sobě cítil zvědavé pohledy kolemjdoucích. Jedna paní cosi říkala svému dítěti a přitom na něho ukazovala prstem.

Gabriel se odpojil od Petra a Honzy a zabočil na Štefánikovo náměstí. Proti němu kráčel rabín. Dřív než ho Gabriel stihl pozdravit, řekl:

„Gabrieli, ty ses prý topil?! No, nevypadáš dobře. Je vidět, že jsi před chvílí bojoval o život. Jak přijdeš domů, hned si lehni. Nic nejez, ale pořádně se napij.“

„Ano,“ odvětil Gabriel poslušně a chtěl jít dál.

„Počkej, ještě něco,“ zadržel ho rabín. „Dnes se tě dotkla smrt. Vzpomněl sis v té chvíli na Boha?“

„Ano.“

„Tak na něho nezapomeň ani tehdy, když už dotek smrti nebudeš cítit. Dnes ti Bůh daroval život, ale pamatuj si, že on je tu pořád a my všichni jsme umírající, kteří ho potřebují.“

Gabriel zmateně pokýval hlavou a pomalu se vlekl domů. Když sahal na kliku, všiml si, že do jejich dveří kdosi vryl nožem slova *Mindent vissza*. Asi Gyula Harsányi z přízemí. Naposledy načmáral tento nápis křídou na všechny dveře v Kalvínském dvoře kromě jejich vlastních. Teď ryl nožem. Gabriela napadlo, že už dlouho Gyulu nezbil. Jenomže o Harsányiových a o lidech, kteří se u nich scházeli, se v poslední době říkalo ledacos. Od takových raději dál.

Zahřmělo. Pod průčelím malého obchodu na levickém náměstí se před deštěm schovávali dva dospívající chlapci. Byli to Peter a Gabriel, přesněji řečeno tehdy už Péter a Gábor, protože od minulého podzimu se Levice staly součástí Maďarska. Ostatně i město samo už změnilo jméno. Teď se jmenovalo Léva.

„Tak už to vytáhni,“ spěchal Gábor na kamaráda.

„A co asi dělám?“ odpověděl rozzlobeně Péter.

Ze zadní kapsy u kalhot vylovil několikrát přeloženou zmačkanou obálku. Vytáhl z ní dopis, ale dřív než jej otevřel, ještě jednou se rozhlédl. Korzo bylo toho dne nezvykle liduprázdné.

„Co se bojíš? Dostali jsme přece dopis z Reichu,“ ušklíbl se Gábor.

Milí levičtí kamarádi,

už jsem vám dvakrát psal, ale nedostal jsem odpověď. Možná nepřišel můj dopis, možná váš. Ale věřím, že tento už dojde. S poštou by neměly být problémy, vždyť spolu kamarádi i Maďarsko a Německá říše, do které patří i náš Reichsprotectorat Böhmen und Mähren.

My teď žijeme v Brně, to je německy Brünn. Je to velké město. Levice jsou proti tomu obyčejná vesnice. V Brně jsou vysoké domy, jezdí tu autobusy a tramvaje. Ještě tady nemám dobré kamarády a teď o prázdninách se nudím. Matka s otcem mě ani nechťejí pouštět ven. Bojí se. Ale mnozí spolužáci se zdají být docela prima, a až začne školní rok, určitě se už s některými skamarádím. Jeden spolužák taky přijel ze Slovenska. Někdy spolu mluvíme slovensky a ostatní jen civí. Maďarsky nemám s kým mluvit, jenom se sestrou Jitkou. Pamatujete se na ni, ne?

Mám taky špatnou zprávu, moje babička je hodně nemocná.

Blíží se prvního září a já vzpomínám na náš loňský nevydařený závod. Hodně věcí se potom nevydařilo. Přestože se Gabriel

skoro utopil, myslím, že skutečným vítězem byl on. Na Márii mu záleželo víc než na vlastním životě. Zasloužil by si, aby se mohl Márii dvořit jako první.

Píšu na Petrovu adresu, protože je čistý Maďar, ale tento dopis je pro vás oba. Držte se pohromadě, ať se stane cokoliv. A já vás přijedu zkontrolovat. Možná se někdy zase přestěhujeme zpátky do Levic. Ale hlavně, nikomu nedovolte, aby se točil kolem Márie. Je naše. Buď jednoho z vás dvou, nebo možná i moje. Nikdo jiný ať se k ní nepřibližuje.

Sežeňte mi Máriinu fotografii. Napište hodně o sobě i o ní. Pozdravuje vás váš kamarád, který už začal kouřit (fajčit)!

Hans Bízek

Péter počkal, až Gábor zvedne hlavu od dopisu. Potom ho znovu poskládal a zastrčil zpátky do kalhot. Chlapci mlčky vykročili prázdným korzem. Zabočili do jedné z ulic, kterou déšť rovněž vylidnil.

Začaly padat větší kapky, ale oni si toho nevšimli.

Když předchozího podzimu po Vídeňské arbitráži Maďarsko získalo jižní oblasti Československa, regent Horthy se rozhodl navštívit navrácená území. Původně měl v plánu, že navštíví jen největší město Kassa. Ale když se tato zpráva rozšířila, lid tak úpěnlivě prosil a toužil vidět svou hlavu, že se admirál nakonec nechal přemluvit a objel v těch fantastických dnech všechny ty, kteří ho potřebovali vidět.

Největší touhu spatřit regenta projevovali občané městečka Léva, a tak tam jel hned první den.

Bývalé Štefánikovo náměstí, které zatím ještě nemělo své nové maďarské jméno, bylo vyzdobeno jako nikdy předtím. Štefánikova socha byla zabalená do několika maďarských vlajek, aby ji nebylo vidět. Výklady židovských obchodů, které sotva před pár hodinami roztřískali szabadcsapatok a další vlastenci, byly zakryty prkny a ty zase byly překryté

Horthyho podobiznami, maďarskými státními znaky a obrazy svatého Štěpána. Devítisté výročí jeho smrti si v památném roce 1938 připomínala s Maďarskem celá Evropa. Díry ve zdech po skobách, kterými byly ještě včera přichyceny československé státní znaky a tabule s nápisy ve slovenštině, posloužily k zasunutí kytic.

Víno a pálenka tekly nejen proudem, ale dokonce zadarmo. Dětem rozdávali bonbony a oplatky. Nové úřady rozhodly, že k tomuto vznešenému účelu bude použit celý sklad Freundova pohostinství a Tauberových cukrovinek, kde pracovala i paní Rosenbergová, Gáborova matka.

V západní části náměstí hrála vojenská hudba, která jakýmsi administrativním nedopatřením vstoupila do města jako zatím jediná složka branných sil nové moci. Když kolem poledne začalo mrholit, nové úřady rychle zakázaly déšť a dekretem povolaly slunce.

Horthyho příjezd byl naplánován na třetí hodinu odpolední. A opravdu, ve chvíli, kdy hodiny na věži začaly odbíjet celou, zakryl slunce na okamžik velký stín. To legendární pták turul nesl ve spárech regentova sněhobílého koně. Perutě ladně zakroužily nad zkoprnělým davem. Potom pták snesl koně do středu náměstí, kde se rychle vytvořil úzký špalír. Největší vlastenci tam místo svých kabátů rozprostřeli několik koberců zrekvírovaných z Linkova obchodu. Nastalo ohromené ticho. A potom slunce zakryl druhý stín. Další turul nesl Miklóse Horthyho. Snesl se nad koně a pustil admirála tak přesně, že dopadl rozkrokem přímo do sedla. Horthyho tvář se na okamžik zkřivila bolestí.

Kapela spustila slavnostní pochod a kůň ladně vykročil uličkou mezi davem. Ženy házely pod kopyta květiny. Říšský správce Horthy pevně svíral šavli a svým plamenným pohledem si měřil lid. Viděl jejich nadšení i obavy, zvědavost i smutek, lásku k prastaré vlasti i lásku ke staronové vlasti. Když kůň došel do středu špalíru, admirál přitáhl uzdu a zastavil ho, aby mohl přednést krátký projev:

„Maďarští mužové, maďarské ženy, maďarská mládež i maďarské děti! Vítám vás v národním státě Maďarů. Maďarská vlast vás zachránila a umožnila vám návrat k národu, ze kterého pocházíte.“

„Ať žije Maďarsko!“ vykřikl kdosi.

„Ať žije Maďarsko!“ zopakoval Horthy.

„Ať žije Maďarsko!“ vykřikl dav.

„Ať žije Horthy Miklós, vůdce!“ vykřikl kdosi další.

„Ať žije Horthy Miklós, vůdce!“ zopakoval Horthy.

„Ať žije Horthy Miklós, vůdce!“ vykřikl dav.

„Ať žije Szálasí Ferenc!“ vykřikl kdosi třetí.

„Ať žije Horthy Miklós, vůdce!“ zopakoval Horthy.

„Ať žije Szálasí Ferenc, vůdce!“ vykřikl dav.

Horthy odjel stejně majestátně, jak přijel. Najednou z jasné oblohy přiletěl první turullus pannonicus a uchopil do spárů regenta, který ještě naposledy zamával svému lidu. Potom druhý pták lapil koně.

„Škoda, že s námi pobyl jen tak krátce,“ povzdechla si jedna z žen.

„Čeká ho ještě dlouhá cesta. Než se dostane až do Nagysurány, budou Vánoce,“ mudroval chlap, který stál vedle ní.

Za chvíli viděl shromážděný národ už jen dvě mizející tečky na obloze. Lidé za nimi hleděli a postupně, možná i pod vlivem alkoholu a bujaré zábavy, která brzy zatemnila jejich mysl, vzpomínku na Horthyho příjezd v jejich hlavách překryly jiné, mnohem neuvěřitelnější zážitky. Později už mnozí tvrdili, že admirál ve městě nikdy nebyl. A tento omyl dnes převládá i v oficiální historii.

Pan Bízek se slavnosti nezúčastnil. Z okna své kanceláře pozoroval dění na náměstí. Ořezával tužky a rovnal stohy papírů. Věděl, že i maďarský stát bude potřebovat ředitele poštovního úřadu, a doufal, že po útěku bývalého ředitele Pecháčka se jím může stát právě on. U dobrého úředníka, který plní příkazy nadřízených, národnost přece

není důležitá. Jeho samého sem před dvaceti lety dosadily československé úřady sice jen díky vhodné národnosti a dobré znalosti úředního jazyka, ale on od té doby prokázal svoje kvality a maďarské úřady by ho tu měly ponechat.

Po Pecháčkově útěku se pan Bízek stal nejvýše postavenou osobou. A plnil si své povinnosti. Bez ohledu na slavnostní události musela pošta zůstat otevřená a pan Bízek i jeho jediný podřízený museli sedět za přepážkou, i když žádní zákazníci nepřicházeli. I kdyby přišli, pošta ještě neměla maďarské známky a telefonické spojení bylo přerušeno.

Odpoledne se věci začaly vyvíjet jinak, než pan Bízek očekával. Zábava se stala skutečně lidovou a lidé zvířaty. Už kolem půl čtvrté křižovaly levické ulice bandy opilých mladíků z jihu. Hledali Čechy. Někdo si vzpomněl i na ředitele pošty Pecháčka.

Skupinka asi deseti mužů chtěla vyvrátit dveře pošty, ty však byly otevřené, vždyť byl pracovní den.

„Kde je Pehácsek?“ zařval vůdce bandy.

„V Československu,“ odvětil vylekaný úředník za okýnkem.

„Kde?“ přistoupil vetřelec blíž.

„Tohle je Čech!“ ukazoval úředník. „Bízek se jmenuje. Bízek! Bízek!“

Třebaže pan Bízek předtím neodhadl historický vývoj přesně, teď byl překvapivě rychlý. Otevřel okno i vnější mříž a vyskočil na náměstí. Ještě během pádu, který zvládl vynikajícím způsobem, si stáhl klotové rukávy a ztratil se v oslavujícím davu. Jeden z mladíků ho chtěl pronásledovat, ale při seskoku si vykloubil rameno. Později tvrdil, že to zranění utrpěl v bojích s českou armádou, a byl za to vyznamenán. Úředník, který na Jánosova otce upozornil, se vzápětí stal ředitelem pošty, protože při přebírání úřadu z českých rukou projevil nejen ostražitost a odvalu, ale i maďarské vlastenectví.

Péter, János a Gábor právě dopili láhev barack pálenky, kterou jim dal Péterův starší bratr Karcsi. Ten ji dostal od svých nových přátel, kteří přišli do Levic ráno odkudsi z jihu.

„Hele, Mária,“ přiopile vykřikl János a ukázal směrem k Denkově kavárně.

„I s panem Belajem, mým tím... zachráncem,“ dodal Gábor, kterého už přestal poslouchat jazyk.

„Gyertek,“ zavelel rozhodně Péter, na kterého alkohol působil nejméně.

Chlapci se potáceli oslavujícím davem. Vráželi do lidí a lidé vráželi do nich.

„A vy tady děláte co?“ zhrozil se pan Belaj, když je uviděl před sebou.

„Radujeme se,“ odpověděl János.

„Oslavujeme,“ doplnil Gábor.

„To je vidět,“ zachichotala se Mária.

„Honzo, vždyť ty jsi Čech, ty nemáš co oslavovat. A ty Gabrieli, jsi Žid. Zapomněls?“ kroutil hlavou pan Belaj.

„Ale pane Belaji,“ pokoušel se namítnout Péter, „vždyť je všechno zadarmo. To je přece komunismus. Právě vám by se to mělo líbit.“

„Tohle a komunismus?“ rozkřikl se pan Belaj. „Dnes je první den fašismu v Levicích. Zeptej se na to otce, vždyť je to starý socdemák, ten ti všechno vysvětlí. Kdyby s námi udělali lidovou frontu, mohlo být všechno jinak. Ve Španělsku i tady.“

Pan Belaj se pobouřeně rozhlížel po náměstí.

„Pojď, Mária, tady nemáme co pohledávat,“ uzavřel a otočil se na podpatku.

„A nemůže tu Mária zůstat?“ prosil János.

„S námi... Bude tanec,“ zahuhlal Gábor. Pokusil se o jednoduchý polkový krok, ale vrazil do Pétera a málem upadl. Naštěstí ho kamarádi zachytili.

„S vámi? Vždyť jste nalití jak měchy,“ zasmála se Mária a rozběhla se za otcem.

Chlapci hleděli za odcházejícím děvčetem. Světlý cop jí poskakoval po ramenou. Zpod sukně vykoukla štíhlá lýtka a v sukni se kroutil půvabný zadeček.

„Já ji miluju,“ vzdychl János.

„Já ještě víc,“ přidal se Gábor.

„Ale ten její fotr mi leze na nervy,“ zavrčel Péter.

„Blbej Slovák,“ mávl rukou Gábor.

„Blbej komunista,“ zopakoval jeho gesto János.

Vojenská kapela začala znovu hrát řízný pochod, který brzy vystřídal čardáš.

Jen náhodou uviděl pan Bízek na přeplněném náměstí svého syna. Prodíral se k němu mezi tancujícími páry a potácejícími se opilci. Když došel k synovi, chňapl ho za rukáv.

„Mindent vissza, apuka!“ zakřičel János.

Pan Bízek vrazil synovi pořádnou facku, čímž snížil hladinu alkoholu v jeho krvi asi o čtvrt promile.

„Musíme jít rychle pro maminku a Jitku, chtějí nás zabít,“ přikázal.

Jánosův otec hnal svou rodinu se dvěma kufry těch nejcennějších věcí na levické nádraží. Nikdo mu neříkal, aby tam šel, ba právě naopak, ráno se doslechl, že jízdní řády už neplatí a vlaky nejezdí, protože tu žádné nezůstaly.

Na nástupišti nervózně přešlapovalo asi deset českých a slovenských rodin, které taky potřebovaly urychleně překročit novou, zatím ještě děravou hranici. Nechyběl tu ani učitel Koutun, kterého chtěl lynčovat dav jeho bývalých žáků, pravidelně vyplácených rákoskou. Na konci nástupiště se k sobě tulili řeznický učeň Béla a jeho milenka Ildikó. Věřili, že ve všeobecném zmatku se jim podaří přesvědčit úřady na druhé straně hranice, že i oni jsou Slováci a měli by žít v Československu. Byla to jediná šance, jak zůstat spolu a zbavit se pana Horvátha, zavalitého řezníka a Ildikina zákonitého manžela.

„Romantická láska, to bych někdy chtěla prožít,“ zašep-
tala Jitka Bízková a zasněně si žmoulala rezavé vlasy. Její
bratr se jen opile zachechtal.

Najednou se ozvalo pískání a na kolejích se objevila dre-
zína s vozíkem.

„Zavazadla na vozík, lidi do drezíny,“ zavelel přednosta
stanice Masaryk.

Výpravčí Štefánik hvízdal na píšťalku a vzápětí rovněž
nastoupil.

Od té doby Péter a Gábor nedostali od Honzy žádnou zprá-
vu. Lidé říkali, že rodina nějaký čas pobývala v Bratislavě,
odtud je však v březnu 1939 vyhnali luďáci. Potom se Hon-
zova stopa ztrácela. Až tohoto deštivého prvního zářijové-
ho dne přišel jeho dopis.

„Opravdové kamarádství vydrží,“ řekl Gábor odhodlaně.

„I kdybychom se neviděli další rok,“ doplnil Péter, „Má-
ria musí počkat.“

Chlapci se rozesmáli.

„Ten déšť je tak hustý, že si dnes můžeme dát plavecké
závody přímo na ulici,“ zakřičel Péter a začal napodobovat
plavání.

„Hej, počkej na mě,“ smál se Gábor a rukama naznačil
šipku do bazénu.

Výskali a plavali v lijáku.

Nedaleko se otevřelo okno. Objevila se v něm šedá hla-
va staré ženy.

„Kamaszok,“ zavolala žena ochraptělým hlasem, „běžte
hned domů, je válka. Hitler zaútočil na Poláky.“

Epizoda 1940

Ve čtyřicátém roce se město Léva loučilo s létem vskutku honosně. V neděli prvního září bylo na náměstí velkolepé představení *János Vitéz* na motivy Petőfiho veršované pohádky. Podívat se přišly stovky lidí ze širokého okolí. Pořadatelé sotva stačili odhánět zvědavce z prostranství, na kterém se historický příběh odehrával.

Péter a Gábor na náměstí nebyli. Celé představení sledovali z okna pokoje v Kálvin-háze, kde Rosenbergovi bydleli. Měli vynikající výhled na herce v historických kostýmech, kteří se dole proháněli na koních, na staré zbraně i orchestr, který vystoupení doprovázel.

Když představení skončilo, propukly nadšené ovace.

„A király ül a dombon és rágódik egy libacombon,“ zakřičel Gábor jednu z replik mladého herce, která se mu vryla do paměti. Několik lidí na náměstí se smíchem pohlédlo k oknu. Chlapci jim zamávali. Potom si však Péter všiml, že u blízkého kandelábru stojí také jeho bratr s kamarády. Drželi se kolem ramen a vykřikovali něco, čemu nebylo ve všeobecném křiku a doznívajícím potlesku rozumět.

„Raději zavři,“ řekl Péter.

„Proč?“ pohlédl na něj Gábor překvapeně.

„Je tam Karcsi.“

Gábor zavřel.

„Részeg, mint a csap,“ ucedil rozzlobeně Péter při pohledu na opilého bratra.

Otočil se ke Gáborovi a pokračoval:

„Zase přišel domů až ráno, ožralý jak prase... Naše máti se začala modlit už i v poledne. Určitě za něho. Chodí se před ním schovat do kostela. Dnes utekla taky. Tak se pohádal s otcem.“

„Kvůli čemu?“ zeptal se Gábor.

Péter se na něj otráveně podíval:

„No kvůli čemu asi?“

„Politika?“ vzdychl Gábor.

„Samozřejmě. Prý se má otec konečně rozhlédnout kolem sebe. Hitler dobyl Paříž a má v rukou celou Evropu. I náš milý anyaföld se rozrůstá a bude dál...“

„Na Židy nenadával?“

„Dneska ne. Ale i kdyby nadával, vždyť víš, co vždycky řekne. Že to neplatí pro...“

„Rosenberg Gáborra és családjára,“ kývl hlavou Gábor.

„Dnes zuřil na Slováky, tak jsem mu řekl, ať neuráží Márii Belajovou... A víš, co on na to?“

„No?“

„Že žádní Belajovi neexistují. Máriin otec si prý změnil jméno na Belai.“

„Butaság,“ vykřikl Gábor.

„A prý se přidal k Nyilaskeresztes Párt Hungarista Mozgalom.“

Gábor rozhodně zavrtěl hlavou:

„To není možné, přece se mi nemůže líbit fašistova dcera!“

Péter se ušklíbl:

„Srdci nepřikážeš. Já jsem fašistův bratr a kamarádíš se mnou.“

Na chvíli zmlkli. Dívali se z okna na dav, který se už pomalu rozcházel.

„Mária nás stejně nechce,“ mávl nakonec Gábor rukou.

„Jak to můžeš vědět?“

„V pátek, když jsme vyprovázeli Dóriku na vlak...“

„Tvoje sestra někam odcestovala?“ přerušil kamaráda Péter.

„Na Slovensko, k tetě do Banské Štiavnice. Šla se učit na švadlenu.“

„Ta se má! Už nebude muset chodit na gymnázium?“

„Ani já tam už dlouho nezůstanu.“

„Cože? Proč?“ vykřikl Péter.

„Tatík říká, že pro Žida nemá vzdělání žádný význam. Stejně nesmí pracovat na úřadě. Vždyť víš, že ho taky propustili.“

„Aha,“ vzdychl Péter, „takže už nebudeme spolužáci.“

„Teď ještě ano, ale rodiče už mi hledají nějakého mistra, který by mě vzal do učení. Otec říká, že řemeslo má zlaté dno. Dóriku bude učit naše teta Anna. Má už dvě krejčovské dílny. Jedna jí zůstala po strýci Antonovi.“

Gábor ztišil hlas:

„Strýc zmizel ze Slovenska a teď je v Palestině. Pod britskou správou.“

„Fíha,“ zvedl obočí Péter, „to musela být dlouhá cesta.“
„Vlakem a lodí.“

„Ale říkals,“ vzpamatoval se Péter, „žes potkal Márii cestou na nádraží.“

„Cestou z nádraží,“ opravil ho Gábor.

„Pche, to je jedno.“

„Asi víš, na co se mě hned zeptala.“

„Jestli jsme nedostali dopis od Honzy?“ odtušil Péter.

„Igen,“ pokýval smutně hlavou Gábor. „Věř mi, ona je do něho zamilovaná.“

Počátkem čtyřicátého roku si pan Bízek našel dobře placenou práci v brněnské Zbrojovce a od léta, kdy se rozšířila výroba, zde dostala práci i jeho manželka. Museli sice pracovat na směny, ale konečně měla rodina tolik peněz, kolik potřebovala.

V neděli prvního září měli oba rodiče ranní.

„Dneska vařím já,“ řekla Honzovi Jitka, „tak se seber a vypadni. Chci mít od tebe klid. Dřív než ve dvanáct se nevracej.“

„Ja wohl, Herr Kommandant,“ Honza na sestru nepřátelsky pohlédl.

„Na, můžeš jít do biografu,“ podala mu minci a vystrčila ho na pavlač.

Honza s rukama vraženýma hluboko v kapsách chodil po brněnských ulicích. Do začátku prvního promítání zbývaly ještě dvě hodiny.

Začalo mrholit. Honza se schoval do kostela a přečkal tam skoro celou německou mši.

Když vyšel na ulici, bylo po dešti, ale na obloze se stále kupila těžká, šedomodrá mračna. Vykročil ke kinu. Najednou začaly padat velké studené kapky. Honzova košile byla za chvíli úplně promočená. Pramínky vody mu stékaly z vlasů do očí. Byla mu pořád větší a větší zima, a tak se na jedné z křižovatek rozhodl, že nepůjde do kina, ale domů.

Když vstoupil do bytu, zpoza zavřených dveří rodičovské ložnice něco uslyšel. Steny a vzdechy. Lekl se, že se některému z rodičů udělalo v práci špatně a musel se vrátit domů. Už měl ruku na klíce, když zaslechl cizí hlasy a německá slova.

„Nochmal! Nochmal! Mit der Zunge!“

„Stärker!“

Gestapo, napadlo Honzu. Na vteřinu zaváhal, jestli má utéct, anebo se pokusit rodičům pomoci. Opatrně se sehnul ke klíčové dírcce a podíval se dovnitř. Uviděl sestřiny rezavé vlasy a její nahá záda, která se na nějakém mužském těle pravidelně pohupovala nahoru a dolů. Kromě nich byl na rodičovské posteli ještě další souložící pár. Honza valil oči a dech se mu zrychloval.

Jitka s partnerem se svezli z postele. Ta druhá žena cosi řekla a muž soulož přerušil. Honza na okamžik uviděl jeho zdivočelý úd. Lekl se, jako by to byla nabitá zbraň. Couvl ode dveří. A to bylo dobře, protože v tu chvíli se otevřely. Honza se rychle schoval za skříň.

Nějaká blondýnka přešla chodbou k záchodu. Nezavřela za sebou dveře, takže bylo slyšet, jak silným proudem močí. Honzovi se třásla kolena. Až se bude vracet do pokoje, určitě ho uvidí. Teď nastala vhodná chvíle, kdy se mohl

prosmýknout z bytu ven. Ale on se rozhodl zůstat. Musel tu ženu vidět zepředu.

Když vyšla ze záchodu a uviděla Honzu, ani nebyla překvapená. Při pohledu na chlapce, který vyvaluje oči na její lůno pokryté plavým ochlupením a prsa s vyhrocenými bradavkami, se usmála.

Byla o něco vyšší než Honza. Její rty nalíčené červenou rtěnkou se dotkly chlapcova nosu. Potom mu jazykem přejela po víčkách. Honza se vzrušením nedokázal ani pohnout. Stál jako solný sloup. Rozepnula mu kalhoty a uchopila napjaté přirození.

„Er ist wie ein Torpedo,“ zašeptala.

V tu chvíli Honza zakvičel jako umírající prase a už se to z něho valilo jako láva.

Po Honzově výkřiku vyběhla z pokoje Jitka. Dala mu facku a mrštila s ním do kuchyně. Blondýnka se rozřehtala. Naštěstí. Právě díky tomu odpornému chraplavému smíchu ji mohl nenávidět. Ještě minutu předtím ji miloval a stal by se kvůli ní i kolaborantem. Z pokoje vykoukli dva muži. Také oni se řehtali.

„Náckové zasraní,“ procedil mezi zuby Honza.

Jitka mu dala další facku. Zamkla ho v kuchyni. Orgie v rodičovské ložnici pokračovaly ještě asi hodinu. Honza celou tu dobu proplakal, plný ponížení a nenávisti.

Když Němci odešli, Jitka ho odemkla. Řekla, že rodičům nepadne ani slovo.

Varovně zvedla ukazovák:

„Jinak budou problémy.“

Honza se ironicky ušklíbl.

„S nimi,“ upřesnila a pohodila hlavou ke vchodovým dveřím, jako by tam ti lidé ještě stále čekali.

Honza tu příhodu před rodiči zamlčel, ale i tak se brzy všechno dověděli. Když byli oba Bízkoví v práci, vodila si Jitka domů návštěvy pravidelně. Většinou byly v uniformách.

Bylo jí sedmnáct a myslela si, že nikdo to neumí dělat tak jako Němci.

Kašlala na výčitky rodičů. Křičela, že v Levicích se jí každý kvůli pihám a rezavým vlasům smál, ale v Reichu jsou pro ni vstupenkou do lepšího světa. Jeden z milenců jí později zařídil nové papíry. Z Jitky se stala Rita.

Új Telep byla nejchudší ulice v Levicích. Vlastně to ani nebyla ulice, jen asi dvacet domků rozházených na okraji města. Tašky na střechách byly popraskané, omítka opadaná, mnoho okenních tabulek rozbitých. Opravy byly naplánovány na lepší časy.

V jedné z chatrčí s podlahou, kterou tvořila ztrouchnivělá prkna, teď bydlela rodina Rosenbergových. Třebaže kalvínská církev zvyšovala nájemné za byty v Kálvin udvar jen velmi mírně, pro Rosenbergovy bylo i to příliš. Otce propustili ze státní služby už před půldruhým rokem, matka prodává v Tauberově obchodě s cukrovinkami, ale obrat tam byl den ze dne horší. Stále více lidí dávalo z nejrůznějších důvodů přednost obchodům, které se mohly pyšnit cedulkou *Nem zsidó üzlet*.

Dórika se z učení v Banské Štiavnici vrátila už počátkem podzimu čtyřicátého roku, protože teta Anna obě krejčovské dílny nečekaně prodala. Rosenbergovi potom dceru poslali pracovat do textilní továrny v Budapešti. Sami se s Gáborem přestěhovali do domku v Új Telepu.

„Je moc draze, zpátky k Praze!“ řekla paní Rosenbergová vždycky, když se vrátila z nákupu.

Začátek léta však byl pro Gábora přece jen docela příjemný. Navzdory tomu, že Maďarsko vstoupilo do války proti Sovětskému svazu, a navzdory obtížné finanční situaci rodiny. On sám měl najednou vlastní peníze. Gáborův otec se stal šmelinářem. Byl sice příliš opatrný na to, aby dosáhl skutečného zisku, ale něco ze zboží, které mu procházelo rukama, přece jen kápl. Báró Majthényi si potrpěl na kubánské doutníky, jeho milenka na brazilskou kávu a oříškovou čokoládu, dentista žena chtěla šátky z čínského hedvábí, stejně jako dcery velitele četníků.

Pan Rosenberg nebyl dobrý obchodník. Čekal, jaké zboží mu nabídne jeho dodavatel a o co z toho budou mít zájem jeho odběratelé. A protože používal Gábora jako spojku, která zboží přinášela a odnášela, nechával mu i část skromného zisku. To, co bylo pro rodinu málo, bylo pro šestnáctiletého chlapce hodně. A tak mohl Gábor najednou zvat Pétera na zmrzlinu a čaj o páté u Denka. K Húberovi nechodili, tam byl na dveřích nápis *Zsidóknak belépnitilos!*

K Denkovi zval Gábor nejen Pétera, ale i Márii. Někdy začátkem července se s ní oba kamarádi potkali na korze. Nezabývali se tím, že její otec je nyilas. Každý v té době hledal způsob, jak přežít. Když neškodí jiným, ať si je, čím chce.

Stydlivé klopení očí a smích za zády byly najednou tytam. Gábor a Péter se s Márií bavili jako dospělí, přesněji, mysleli si, že se baví jako dospělí. O bývalých učitelích a spolužácích, o lidech z města, o knihách, které napsali Erdei, Féja nebo Németh. Přesněji řečeno, o těch mluvila spíše Mária a chlapci jen poslouchali. Ale jim šlo o to, aby se mohli nerušeně vynadívát. Valili oči nejen na její hezkou tvářičku, ale i na tvary, které se jí rýsovaly pod blůzkou.

Po prvním náhodném setkání následovalo druhé a potom třetí, které už náhodné nebylo. Trojice spolu trávila čas skoro každé odpoledne.

Mária byla neodolatelná. A tak Gábor a Péter neodolali. Začali se ujišťovat, že už nemá význam čekat na Honzu. Zdálo se jim velmi pravděpodobné, že se jejich někdejší kamarád do Levic už nikdy nevrátí. Skoro celý rok od něj nedostali žádnou zprávu. Dalo se od něho čekat, že si už v Brně našel děvče. Češku nebo Němku. Možná se s ní právě teď líbá a možná dokonce... Anebo dokonce na Márii úplně zapomněl, což jeho dva přátelé považovali za hřích nejtěžší.

Gábor a Péter se tedy dohodli, že na Honzu už čekat nebudou. Začnou jednat sami. Přesněji začne jednat jeden z nich. Bude to samozřejmě ten, který vyhraje plavecké závody. Jejich datum už koncem července stanovili na prvního září. Ještě totiž chtěli prožít léto jako přátelská trojice.

Potom však přišly srpnové zákony, které jako prznění rasy zakázaly smíšená manželství a intimní styky Židů s Maďary nebo jinými národnostmi. Kdyby Gábor projevil svoje city a kdyby je Mária dokonce opětovala, byl by ohrožen nejen on, ale i ona.

Gábor přestal chodit na korzo. Vlastně vycházel z domu jen tehdy, když potřeboval doručit zákazníkům otcovu šmelinu. Péter zatím poctivě trénoval. Většinou na Pereci, protože neměl peníze na vstupenku na koupaliště. Gábor netrénoval, neměl na to čas ani chuť. Majitel koupaliště stejně preventivně vyvěsil na bránu ceduli, která Židům vstup zakazovala. Pro Pétera to neznamenal nic, prostě si s Gáborem vytyčí dráhu na řece.

Když Péter prvního září zaklepal na dveře domku v Új Telepu, Gábor hned věděl, že ho přítel přišel pozvat na závody.

„Co chceš?“ zeptal se Gábor stroze.

„Chci tě porazit v plavání,“ odpověděl vesele Péter, který nepochopil smysl kamarádova nepřátelského tónu.

„Už jste nás porazili,“ hlesl nenávistně Gábor. Ale jeho nenávist se v okamžiku změnila v tupou bezmoc. Rozfňukal se jako dítě.

Péter mu položil ruku na rameno:

„Vím, ty myslíš ten prokletý zákon. Já jsem proti němu. Můj otec s matkou taky. Je to svinstvo. Takový zákon určitě dlouho nevydrží. Do půl roku ho změní a potom zruší i ty starší zákazy.“

„Ne,“ naříkal Gábor ještě hlasitěji, „víš dobře, že je nikdy nezruší. Teď máme zakázané chodit na koupaliště, za chvíli nám zakážou dýchat. Dnes przní rasu smíšená manželství,

zítra vyhlásí, že przněním jsou smíšená města. Všechny Židy odvezou na Madagaskar anebo nás postřílejí a nahá-
žou do Perece, do Hronu a do Dunaje.“

„Ne, Gábore, tak to není. Zákon zakázal smíšená man-
želství, ale nezakázal smíšená přátelství. Budu vždycky
s tebou.“

Gábor se usmál. Přes duhu, kterou ve slunečném odpo-
ledni vytvořily slzy v jeho očích, uviděl přicházet známou
postavu.

„Panebože, Anna,“ řekl.

Už loni v létě přišel za Gabrielovou tetou Annou do Banské
Štiavnice neznámý muž. Přinesl jí krátký dopis od jejího
bratra Antona z Palestiny. V podstatě tam stálo jen to, aby
Anna plně důvěřovala muži, který list přinesl.

Ani ten muž se nezdržoval nepodstatnými detaily. Asi
také proto, že neuměl slovensky, a ani němčina, kterou
s Annou mluvil, mu nešla nejlíp. Muž řekl, že Anton má
styky s významnou židovskou agenturou. Ta má informa-
ce, že situace Židů na Slovensku se brzy prudce zhorší.
Jedinou možností je přejít do ilegality.

„Do ilegality?“ vykřikla teta Anna.

Muž se neklidně rozhlédl a upozornil ji, aby mluvila ti-
šeji. Potom řekl, že v jejím případě přechod do ilegality
znamená, že musí kompletně změnit svou identitu.

„Změnit identitu?“ vykřikla teta Anna.

Muž ji opět upozornil, aby nekřičela. Pro tetu Annu bude
nejlepší změnou identity, když přejde hranice a začne žít
v Maďarsku. Samozřejmě pod jiným jménem a s novými
papíry.

„S novými papíry?“ zašeptala teta Anna.

Muž vysvětlil, že teta potřebuje falešné maďarské do-
klady. Žít bude v Budapešti. Protože ale neumí dobře ma-
ďarsky, bude se vydávat za občanku slovenského původu
z navrácených území.

„Jenže já teď nemůžu odjet, příští týden mi nastoupí do učení bratrova dcera Dórika,“ namítla teta Anna.

Muž si otráveně povzdechl a zopakoval, že v Budapešti se Anna bude vydávat za Slovenku ze severu, takže je pochopitelné, že neumí dobře maďarsky. Potom pokračoval, že teta musí okamžitě a třeba i pod cenou prodat obě krejčovské dílny. Utržené slovenské koruny vymění za maďarské pengő. Podal jí papírek se jménem a adresou člověka v Bratislavě, u kterého si peníze vymění. Potom jí podal druhý lístek, kde bylo jméno a adresa člověka z Nitry, který ji za část peněz převede přes hranice. A nakonec jí podal třetí lístek se jménem a adresou člověka v Budapešti, který jí za další část peněz vyrobí falešné doklady. Když už bude v tom městě, musí si najít práci a podnájem. Nesmí však navazovat žádné styky se Židy ani navštěvovat synagogu. Potom jí ten muž všechny tři lístky se jmény zase vzal.

„Nic si nepamatuju,“ zaúpěla teta Anna.

Muž jí tedy lístky vrátil a pro jistotu ji přezkoušel, jestli si už jména a adresy pamatuje. Potom se obrátil ke dveřím.

„Pokud tam odejdu, kdy bych se mohla vrátit?“ zeptala se ještě Anna.

Muž odpověděl, že až poté, co Německo prohraje válku.

„Nevypadá to ale, že by Německo prohrálo,“ upozornila Anna.

Muž jí dal za pravdu a odešel.

Annu několik týdnů sužovaly zmatené myšlenky. Její život byl sice stále horší, ale stejně se nedokázala smířit s představou, že by ho měla úplně změnit. Nakonec si řekla, že přistoupí zatím jen na polovinu plánu. Začala tím, že svou učnici Dóriku poslala domů. Potom navštívila člověka, o kterém si myslela, že by mohl koupit její dílny a stroje. Nabídl jí necelou polovinu z ceny, kterou Anna očekávala, ale ona na jeho návrh přistoupila. Chlap si pochvaloval, jak dobře se najednou s těmi židáky obchoduje. Stačilo několik vládních nařízení a už je přešla